

Ole Westfjell:

Følte seg trakassert på sameskolen

Fortalt til Håkon Arntsen

Ole Westfjell har drevet mye med smiing og sveising og bl.a. laget reinbjeller og forskjellige tradisjonelle samiske verktøy og utstyr. Her viser han ei teksle som han har smidd sjøl.
(Foto: Svein Lund)

Ole Westfjell (1922-2009) var oppvokst i en reindriftsfamilie i Nord-Trøndelag. Han arbeida sjøl i mange år med reindrift. Seinere tok han utdanning som mekaniker og teknisk fagskole og hadde eget verksted på Høylandet.

Håkon Arntsen er født i 1944 og oppvokst i Dyrøy, Troms, men bor nå i Namsos. Han har lærerskole, og universitet med hovedfag i historie, mellomfag matematikk, grunnfag pedagogikk og programmering. Han har vært lærer, rådgiver og inspektør i ungdomsskole og videregående skole, og arbeider nå som journalist i Trønder-Avisa, der han bl.a. har skrevet en rekke artikler om sørsamene. Denne artikkelen er en litt bearbeida utgave av en artikkel han skreiv der 16.07.2007.

Barna på Sameskolen i Havika ved Namsos ble systematisk undertrykt og trakassert. Ole Westfjell gikk på Sameskolen i Havika i fire år, og kaller tiden på skolen for et overgrep mot barn. Det skyldes først og fremst at de ble straffet for å snakke sitt eget morsmål, men også for hårreisende straffemetoder.

Man kan nesten ikke tro at det er bare noen tiår siden elever på Sameskolen i Havika opplevde trakassering av verste sort. Nå står noen fram og gir innblikk i en verden ukjent for de fleste. En av dem er 84 år gamle Ole Westfjell på Høylandet. Han liker ikke å bruke store ord, men medgir at skoleårene var en vond tid som har satte dype spor senere i livet.

Samisk strengt forbudt

- Det var strengt forbudt for oss å bruke sørsamisk både på skolen og i fritiden. Vi måtte lure oss vekk for å snakke morsmålet vårt, og ble vi tatt var det streng straff å få, sier han og ser ned i bordplaten. Det er ikke så lett å snakke om årene han gikk på Sameskolen i Havika.

- Jeg husker en gang to gutter sto og snakket samisk og ble oppdaget av en av våre to kvinnelige lærere. Guttene snakket om hora, som betyr lær på sørsamisk. Jeg skal si lærerinna ble forbannet, sier Westfjell. Han husker ikke hva guttene fikk som straff, men husker veldig godt en gang han selv ikke klarte å følge de strenge reglene.- En dag klarte jeg ikke å spise opp all grøten jeg ble servert. Og da fikk jeg beskjed om å gå å legge meg. Jeg måtte ligge i tre dager, og hver dag kom lærerinna med den samme grøtresten, men jeg nektet å spise, sier han. Det var ikke kjøleskap den gang, og en kan vel tenke seg i hvilken tilstand maten etter hvert ble.

Elever ved Sameskolen i Havika ved Namsos i 1912.
(Foto: Nordland Fylkesbibliotek)

Måtte gå i kjole

Mat ble for øvrig mye brukt som straffemetode. Selv for små forseelser måtte barna gå uten mat helt til lærerne mente de hadde gjort opp for seg. Men det stanset ikke der. Ledelsen ved skolen fant opp en utsøkt måte å fornedre gutter som hadde snakket sørsamisk på. Når en gutt hadde snakket samisk, ble vedkommende straffet med at han måtte gå i kjole, til spott og spe for alle andre. Hensikten var tydelig: Ledelsen ved skolen ønsket at barn som «forbrøt» seg skulle bli mobbofre.

- Den ble heldigvis aldri brukt på meg, sier Westfjell.

Ole Westfjell forteller om en skolehverdag fullstendig prisgitt to lærerinner, begge sørfra, som ikke syntes å ha særlig stor forståelse for sarte barnesinn. En var utdannet lærer. Den andre sykepleier som hadde mistet jobben i helsevesenet fordi hun ikke klarte å styre raseriet sitt.

- Sykepleieren var så gærnsint at hun mistet jobben på sykehuset. Dermed kom hun til sameskolen, sier han. Som regel turte de ikke mukke når hun sa noe, på grunn av de brutale følgene det fikk, men en dag gjorde de opprør.

- Jeg husker 1. mai siste året jeg gikk i Havika. Da fikk vi servert lapskaus som luktet noe forferdelig. Da nektet vi alle å spise.

Skolehverdag

- Jeg var kjapp til å regne i hodet, og rett svar fikk jeg. Lærerinna spurte hvordan jeg gjorde det, og da ble jeg nektet å bruke metoden, sier han. Fagene de hadde var religion, regning,

naturfag, geografi og norsk. Norsk historie hadde de ikke. De var jo ikke nordmenn, må vite. - Jeg husker at lærerinnene behandlet oss veldig forskjellig. Verst gikk det ut over samebarn som hadde foreldre som var medlemmer i Arbeiderpartiet, eller ga uttrykk for at de stemte på partiet.- Lærerinna sa at folk som stemte Ap var stygge folk. Og det gikk ut over barna. Det var årlig ca. 20 barn fra Trøndelag, Nordland, Hedmark og Sverige ved sameskolen i Havika. Skolen startet 10. januar og varte til 10. mai med skole også om lørdagene. Hver gang det var gudstjeneste i Namsos måtte de i kirka.- Heldigvis var det ikke hver søndag, smiler Westfjell. Det var både gutter og jenter, og de lå på rom med tre sammen. Barna måtte bære ved og koks til alle ovnene, og i tillegg vaske opp.Ole ser igjen i bordflaten. Han var ikke den som hadde det verst ved skolen. - Jeg husker en jente fra Tydal som satt i kroken og gråt. Hun hadde mistet begge foreldrene og var derfor gjeter hos naboen. Men de sendte ingen penger eller klær. Da vi skulle konfirmeres hadde hun ikke så mye som en kjole, sier han.

Overgrep mot barn

Han var ferdig på Havika i 1937. Ole Westfjell drev med rein fram til 1982. Da bygde han et bilverksted på Høylandet, og familien levde av det. Han glemte ikke sitt morsmål, men han lærte aldri å skrive sørsamisk.

- Hvordan ser du i dag på den behandling dere fikk på skolen i Havika?

Han leter etter ord.

- Jeg tror jeg må si det var et overgrep mot barn. Han tror også at den brutale fornorskingsprosessen har skadet sørsamene på mange måter, først og fremst språklig og kulturelt. For små barn å oppleve at deres språk var forbudt, gjorde at de følte seg som paria.

[Innhold i Samisk skolehistorie 1](#)

<http://skuvla.info/skolehist/westfjell-tn.htm>